

BANATUL ȘI FRANȚA la „marea bătălie a popoarelor” de la Austerlitz, 2 decembrie 1805

În strategia războaielor lui Napoleon cu coalițiile europene, marea bătălie de la Austerlitz reprezintă o capodoperă militară pentru învingător și o înfrângere, cu efecte prelungite în sistemul organizărilor politice continentale, pentru adversari. Cum se știe, victoria lui Bonaparte a grăbit finalul unui alt război, încheiat prin pacea de la Pressburg (Bratislava) și a anihilat pentru câțiva vreme unul din adversarii tenace ai proiectelor napoleonene de confederație a țărilor din centrul Europei sub sceptrul francez. Totodată, victoria a consacrat un an de imperiu francez, după aventura republicană – cu experimentele politice ulterioare – care a bulversat din temelii desueta organizare post-feudală. Noi vom lăsa la o parte, acum, restul explicațiilor care s-ar cuveni rostite în legătură cu evenimentele care au precedat și apoi s-au dovedit efectele momentului Austerlitz, propunându-ne să abordăm în discuția noastră contribuții ale participărilor militare bănățene (cărășene și almăjene), desigur în cadrele armatei imperiale austriece, la deznodământul – fericit de-o parte, nefericit de altă parte – al marii bătălii numită, imediat, „bătălia popoarelor”, titulatură care mai târziu va fi estompată de aceea a „bătăliei națiunilor”, de la Leipzig (1813).

Evenimentele anului 1805 se precipită încă din primăvară. După alianța austro-rusă din 11 aprilie, cele două imperii declanșează operațiunile mobilizării. Planul de coordonare strategică, în fruntea căruia e pus arhiducele Carol, are o dispoziție vastă a armatelor de operație: în Italia, sediul Cartierului General, trupele sunt comandate direct de arhiducele Carol, având drept scop recuperarea bagajului de informații privind mișcările franceze. În Tirol, zona de concentrare e acoperită de trupe puse sub comanda arhiducelui Johann, oala neagră a familiei imperiale, îndrăgostit de una din tinerele baroneze Stoianovici de Lățunaș și care, părăsind terenul de operații, vine incognito la Oravița, amoroșii fiind găzduiți chiar în casa arhitectului Niuny, viitorul arhitect al Teatrului Vechi.

Ordinul de mobilizare trimis în Banat avea, la paragrafele 7 și 15, precizări stricte: 17 regimente grănicerești sunt obligate să dea câte trei batalioane fiecare, a 4 companii active, 220 luptători însemnând un total de 2.640. Cu grănicerii năsăudeni și husarii secui, Granița asigură o participare cu un efectiv cifrat la 50.000 soldați și ofițeri. Concret, Banatul oferă regimentele româno-ilir – cu sediul de garnizoană la Weisskirchen (Biserica Albă) și la Naidăș – precum și germano-banatic, din pozițiile de marș în prima etapă – Caransebeș, Bozovici și Rușava (Orșova) – un total de 7.200 soldați și ofițeri. Alături de cele șase batalioane ardelenice, coloanele bănățene se pun în direcție de marș operând pe două trasee: regimentul româno-ilir fixează punctul de plecare la Ticvaniu Mare (Gross-Dikwann), deplasându-se pe itinerarul Oravița, Tirol, Berzovia, Gertyanos, Deta, Jimbolia, Timișoara (cu un popas de două zile, lăsând soldați în completarea garnizoanei de apărare a cetății), Lipova, Bichiș, Linz și Mariazell, cartierul general al armatei feldmaresalului Kienmayer. De reținut că unitățile regimentului iliro-banatic sunt încadrate cu soldați și ofițeri din Oravița și zonă: sublocotenent Iosef Motslidowsky, maior Aurelian Kantz, Fridolin Demetrovici, Albert Kumpf, Grigore Marila, Coriolan Jurcă. Cealaltă coloană, alcătuită din almăjenii regimentului germano-banatic, pleacă din Caransebeș pe itinerarul Lugoj, Receaș, Arad (unde, la două zile de popas, lasă soldați în completarea garnizoanei), Seghedin, Sopron, Mariazell.

De la bun început, bănățenilor li se fixează locuri de instalare a taberei la Neu-Otting și Muhldorf. Erau vecini de tabără cu rușii corpului Kutuzov, bivuați pentru blocarea căilor de acces franceze spre Praga. Bănățenii desfășoară activități genistice, ridică poduri de legătură, repară drumurile puncte obligatorii de trecere, apoi ocupă malul drept al Innului, desfășurându-și activitatea până spre localitatea Rosenheim, suburbie a Münchenului. Dar, pentru că rușii lui Kutuzov cer să jonctioneze cu aripa lor dreaptă condusă de Davidov și compusă din cazaci de Don, bănățenii se deplasează spre Salzburg, la ordinele

feldmaresalului prinț de Rienmayer. Acesta remarcă deosebitele calități ale orăvițeanului Motslidowsky și solicită lui Kienmayer să-i cedeze pentru biroul de front, cu titulatura oficială de secretar II al centrului de operații, în postul de geograf expert.

După două luni, unitățile bănățene își dezvoltă înaintarea la solicitarea expresă a arhiducelui Carol, pe direcțiile pasul Lueg-pasul Griesen, Stiria, Tirol. În pasul Griesen, rușii orgoliosului Kutuzov încearcă o manevră de escaladare, prin ocolirea trecătorii, crezând că vor cădea în spatele francezilor din corpul de armată Soult și, speriați să nu se mândrească bănățenii noștri cu un eventual succes în manevra de învăluire a flancului stâng francez, deschid focul în toiu unei dimineți friguroase de octombrie. Avertizați, francezii se întorc cu spatele la valea Griesen și cu fața spre versant, măturând cu patru salve de artilerie tentativa rușilor, care lasă foarte mulți morți în zona Remelsbach. Muștră de Bagration, Kutuzov încearcă, dar fără succes, să acuze pe bănățeni de dezordine și derută, motivându-și atacul prin dorința de a apăra liniile austriece. Este calmat prin poziția lui Kienmayer, sosit la locul faptei cu întreg cartierul general, care îi descrie gafa rușilor și nerăbdarea lor de a începe confruntarea directă cu francezii. Nervos, Kutuzov se retrage peste Dunăre, la Melk, periclitând poziția aliaților, descoperiți în centru. Spre a nu crea în continuare posibilitatea unor polemici în rândul trupelor aliate, bănățenii primesc ordin în toiu nopții de vineri spre sâmbătă, 19/20 octombrie, să asigure zona și totodată echilibrul frontului.

Manevra lui Kutuzov, greșită, este speculată de Napoleon care, informat la timp prin cercetașii lui MacDonald, știe că are deschis drumul spre Viena, unde francezii chiar intră pe 13 noiembrie. Studiind atenți noua situație, austriecii încearcă să-și autonomizeze manevrele față cu aliații ruși, blocând trecătorile spre Bavaria, deplasându-se compact spre Pinzgau apoi, peste munți, se opresc și bivuațează la Werfen. Bănățenii sunt integrați, în cursul acestor manevre, grupului de armată al feldmaresalului Chasteler. Ei se remarcă în blocarea și apărarea trecătorii Lueg, a orașului – cap de pod util desfășurării ulterioare ale ostilităților – Stegwalden și a cetății Aschauer Brucke. Aici, spre a evita asediul, ies în toiu nopții să atace la baionetă liniile din avangarda franceză, maresalul Soult, depeșându-i disperat lui Napoleon că nu mai poate înainta, avându-i în față pe valahii cu care odinioară se confruntaseră pe podul de la Arcole. El îi sugerează împăratului să-i îngăduie să spargă barajul aliat în stânga, motivând că rușii sunt mai ușor de păcălit deoarece ei nu agreează luptele de noapte, (fiind – n. red.) întotdeauna mahmuri după rația luvenită de votcă și cvas. Napoleon îl amenință pe Soult cu schimbarea, găsindu-i și înlocuitorul: bătrânul vulpoi Kellermann. Nevoit să accepte lupta la un raport de o companie la două bănățene, Soult vrea să-i păcălească pe bănățeni atrăgându-i la liziera pădurii Stegwalden. Între timp, sosise pe câmpul de luptă distratul arhiduce Johann care întoarce francezii îndărăt, spre cimitirul feudal, acolo unde ostașii bănățeni îi dispersează pe inamici, punându-i pe fugă. Momentul era un pericol evident pentru planurile franceze, Napoleon năzuind să ajungă la începutul lui decembrie în Praga.

Nelăsându-le francezilor răgazul să-și calculeze noile șanse, colonelul Ivo Peretici, originar chiar din Biserica Albă ocupă, înaintea inamicului, punctul obligatoriu de trecere la St. Martin. Cu aceasta se asigură o supraveghere mai atentă a strămtorii Manoling, iar două companii bănățene apără cu îndărjire muntele Hochauer. Rezistența imperialilor, prin aceste manevre coordonate în chiar zona unde operează bănățenii, îl determină pe Napoleon să vină grabnic la fața locului și să regândească întreaga strategie. Îl numește coordonatorul acțiunii pe maresalul Marmont care ocupă linia râului Muhr, localitățile Bruck și Graz, asigură liniile de comunicare pentru provizii și muniții. Prevăzător, el ocolește în înaintarea sa punctul Schlading, unde avea informații că deja se deplasaseră aici trupe austriece completate cu companii bănățene. Patrule de cercetare bănățene fuseseră surprinse la Grodwing, patru soldați almăjeni fiind luați prizonieri. Informația ajunge în zorii zilei de 15 noiembrie chiar la arhiducele Carol care este sfătuit de anturaj să schimbe toate planurile, din teama de a nu le afla francezii de la prizonieri. Istoricul Vanicek descrie acel consiliu de operațiuni și calmul arhiducelui care le-ar fi spus ofițerilor

participanți: „dacă sunt valahii noștri, nici o nădejde pentru franțuz să afle ceva de la ei chiar dacă i-ar arde pe rugul loanei d' Arc.”

În 16 noiembrie, bătăenii acoperă un teren întins între Raminstein și Tiefenbach, zile în care sunt recuperați doi dintre cei patru prizonieri. În jurnalul de bătaie al căpitanului Schwabb din Caransebeș, se spune cum cei doi au fost izolați și trimiși în spatele frontului, pentru a se elimina orice suspiciuni. Între timp, la St. Velt, trupele bănățene fac iarăși a doua joncțiune cu arhiducele Carol, în vreme ce o companie, constituită în avangardă a diviziei Mitrovski, recupează Klagenfurt, fiind bruse una din cele opt linii de comunicații franceze și periclitând înaintarea inamicului. Napoleon reformulează, chiar în toată noaptea de 19 pe 20 noiembrie, noua tactică a înaintării, așezând unitățile din subordinea lui Ney și Marmont între Judenburg și Knittelfeld. Din nou bătăenii salvează frontul aliat austro-rua, rezistând o săptămână la încercarea francezilor de a sparge blocada de înaintare în dreptul localității și al șoselei Klagenfurt. Cu acest prilej, la raportul dimineaței de 21 noiembrie, arhiducele Carol, la inițiativa generalului Schanroth, originar din Jimbolia, și a feldmaresalului Kienmayer, decorează în fața trupeii câțiva soldați și ofițeri din cele două regimente bănățene, dându-i ca exemplu de devotament pentru vulturul imperial. Colonelul Mesoo (Miescu?) primește noua comandă a bătăenilor, repliați după pierderile suferite în zilele anterioare, fiind integrat în subordinea lui Schanroth și a lui Chasteler, plecând în marș spre Ehrenhaltzen. Un batalion primește misiunea să apere orașul Marburg, între munții Marburg și Radel, zonă pe care o fortifică în timp record: o jumătate de zi, pe o distanță de 12 kilometri! Cu acest prilej, comunitatea orașului Marburg trimite o delegație în tabăra bătăenilor arătând, într-un document oficial, că locuitorii orașului sunt mândri și încrezători, știind că victorie și averile populației se află sub protecția românilor bătăeni, urmași demni ai mareului Traian („die Grosse Trajans”). Al treilea batalion banatic apără zona Garming. Știind dispozitivul asigurat la Frenhausen tot de către bătăeni, marchizul feldmaresal (avansat ulterior) de Chasteler ordonă constituirea flancului drept, la 27 noiembrie, format inclusiv din soldații ai Banatului, angajând lupte de rutină cu francezii la Murek și Radkersburg.

În cursul unei înclăștări, în raport defavorabil de 1 la 3, bătăenii pun mâna pe șase poduri și nu le mai lasă din mâinile lor decât foarte târziu, după ce marea bătăie de la Austerlitz va fi o înfrângere a imperiilor. Când emisarul delegat, maiorul Hajnal, ungar, le aduce vestea că războiul se încheie și se discutau condițiile de armistițiu în pregătirea tratatului de la Bratislava (Pressburg), nici atunci bătăenii nu cedează podurile, stând pe poziție încă o săptămână și jumătate, față în față pe celălalt mal al Murului cu francezii care și ei nu sebișaseră nici o mișcare, înspăimântați și derutați de cătanele negre din armata imperială, cu uniformă total diferită de a austrieților, dar despre care desigur francezii știau că le mai dăduseră de furcă în compania italiană, în bătăliile de la Arcole, Lodi și Montebello. Abia sosită un emisar austriac, căpitanul Hohenstauffen Arnold, care confirmă ordinul mai vechi adus de ungurul Hajnal, îi determină pe bătăeni să prodea pozițiile în mâinile francezului învingător. Atunci, din relatările lui prota Stoica de Hațeg, din memoriile lui Carol Schwabb și însemnările lui Ilia Căluț, citat de colegul nostru Valeriu I. Iu, unitățile franceze și soldații bătăeni, bucușoși și unii și alții că s-a încheiat rezbetul, au încins o băută pe emste, numai că bătăenilor, „vinul franțuz nici că le-a plăcut, precum ploaia pă ștrețul Stănculevei fiind” (probabil foștii inamici le-au oferit alor noștri din proviziile lor de șampagne franțuzească, țărani noștri având pretenția la ceva mai tare). Practic, în mod direct, bătăenii n-au participat la bătălia mareului deznodământ ci la lupte operaționale în ideea de a ocroti, la nevoie, Viena, Praga și întreaga Moravie. Prin efortul lor, au stârnit planurile franceze de a grăbi lupta decisivă, obligând pe Napoleon, din prudențele știute, să accepte înclăștarea de la Austerlitz. Conform condițiilor de armistițiu, bătăenii păstrează pozițiile în jurul Grazului, predat francezilor abia la 11 decembrie. De asemenea, ei au grijă ca la predare să nu se întample dezordine în localitățile Furstentfeld, Ils, Homsdorf, Burgau, Loisdorf, Konigsdorf, Altendorf, Giihesdorf, Altenmarkt, Rudersdorf, Birnbach, Bluman, Dobersdorf. În retragere, trupa mai bivouachează la Steinamanger, asigură ordinea, o vreme, în comitatul Eisenburg iar apoi batalioanele sunt trimise spre casă, cu pierderi mari.

Aș vrea să reținem că în delegația armistițiului dinaintea păcii de la Bratislava, arhiducele Carol l-a numit ca „ofizir relations protocol” pe orăvitanul Motsfidowsky, socotit în memoriile lui Carol Schwabb „geograf expert”.

drd. GEORGETA GĂITOANE
dr. IONEL BOTA

Se cuvin mulțumiri, pentru sinteza acestor informații documentare, Excelenței sale Kevin Ellison, atașat cultural al Ambasadei SUA la București, pasionat de geniul napoleonic. D-nei Vivianne Reding, de la Departamentul Educație-Cultură al Comisiei Europene, Excelenței sale Jon Om Rosenberg, consul general al Germaniei în Timișoara, istoricilor Rudolf Hartmann de la „Südostdeutsches Kulturwerk”, Martin Koll și Christian Glass din Ulm („Stiftung Donauschwabisches Zentralmuseum”), Monseniului Episcop al Timișoarei și Coadului, Martin Rons, muzeelor Innsbruck și Graz (Austria), Sindelfingen (Germania), Grenoble (Franța), Neuchatel (Elveția)

Banatul personalităților

Vasile BOGDAN

Traian Vuia

Fiecare drum al meu către vreunul din oamenii de demult a trecut printr-o carte. Despre Traian Vuia am citit, cu mulți ani în urmă, volumul lui G. Lipovan „Traian Vuia, un pionier al aviației moderne”. O carte tehnică, firește, dar scrisă cu o anumită pasiune intrinsecă, cu un fior care mă tulburase și dorisem chiar să scriu un roman despre destinul său atât de sublim și de nefericit. Priveam adesea colorul albastru al cerului rătăcite când acolo, când acolo, într-o bibliotecă ce creștea mereu, ulandala și, de fiecare dată, aveam o romșcare. Până ce romanul a început să devină film, tot un roman, de fapt, dar cu alt mod de expresie.

S-a născut, se știe, în Bujorul Bănățean, azi comuna îi poartă numele, la 17 august (stil vechi) 1872 și a trecut la cele veșnice la 2 septembrie 1950. Între aceste date ale unei biografii în definitiv comune, o zi esențială pentru omene: 18 martie 1906, când, acest român, a zburat doi metri, cu mijloace mecanice proprii de bord, și a împlinit un vis milenar al omului, să se ridice în văzduh. O mai făcuseră și alții până la el, cu baloane, cu avioane catapultate, dar nu cu motor, cu decolare și aterizare. Traian Vuia a fost și un bun român, un bun bănățean, fiind participant la actul de încheiere a Păcii de la Versailles, unde a apărat drepturile românilor, a scris chiar un volum în care revendica pentru români Banatul întreg, a participat la mișcarea antifascistă din Franța, dar, mai cu seamă, a fost un inventator de geniu, a creat un avion, ulterior îmbunătățit tot de el, un elicopter, un generator de abur, creații epocale care, evident, înființăm îmbunătățite, își păstrează principiile până astăzi. Numai că numele lui Traian Vuia a intrat în uitare. Și-l mai amintesc românii, nici ei toți.

Crearea unui film înscamună, înainte de toate, investigație, citești cărți, apoi pleci pe drumurile tale pentru a aduce argumentele imaginii, poți să descoperi chiar lucruri până atunci neștiute. Am mai vorbit despre aceasta. În țară filmările au decurs relativ ușor, satul Surduc, înecat în zăpadă, foi matricole la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, însemnarea nașterii sale în registrul parohial aflat la Arhivele Statului din Timișoara, peisajul natal. Dar acesta era doar începutul, o parte, chiar nesemnificativă, a ceea ce doream noi să descoperim. Și atunci s-a pus problema drumului la Paris, devenit obligatoriu pentru cunoașterea personajului. Niciunul nu se poate povesti pe deletele odiseea unui realizator doar român și a unui operator asiderea, deci săraci și excomunitari, aventura de a realiza pe practic nimic filmul în care erud, a devenit obsesia lor, care ar da totuși, din ceea ce nu au de